

Aleksandar Milenković

MINA MINIĆ, ZDRAVKO VELOVAN, MIODRAG MLAĐOVIĆ

Nagrađeni na Bijenalu grafike 2006

Galerija ULUS, 20. 02. – 04.03. 2008.

Trojica umetnika na Bijenalu grafike 2006. izložili su zajedno svoje radove u prestižnoj prestoničkoj Galeriji, povezani okolnošću da su sva trojica laureati Bijenala 2006. Već

ovlašnim pogledom publika uočava apsolutnu razliku u njihovom likovnom proseyu, odnosno u izboru grafičke tehnike. To je istovremeno sjajna prilika da se još jednom potvrdi neograničena sposobnost ove ključne likovne discipline da se transformiše u onoliko izražajnih modaliteta koliko ima autora tj. interpretatora grafičke likovnosti uopšte. Naravno, sa malom predostrožnošću ako se imaju u vidu sve stilske granične oblasti i sve tehnike koje pojedini autori proglašavaju grafičkom kategorijom iako one to nisu i pored sve savremene demokratičnosti u sferi likovne umetnosti! Minić radi u dubokoj štampi, kombinovanom tehnikom u boji... Velovan operiše suvom iglom, a Mlađović se izražava digital-printom. Kada gore rekospo "ključne likovne discipline" imali

smo u vidu da "u početku beše reč", a da u likovnoj umetnosti "u početku beše linija" tj. crta, povlaka, potez, zarez itd. Dakle, neki znak kojim je naš naivni i nevešti pra-pra-predak hteo sebi ili saplemenicima nešto da ostavi u amanet. Kada tokom primordijalnog procesa definisanja pojma slike kolorni sastojak likovnog dela preuzme svoj deo uloge, on takođe u kompoziciju ugrađuje potez tj. vektor nanošenja tona koji samim tim deluje u smislu uobličavanja grafičke strukturalnosti slike. Pre uobičajene analize eksponata nalazimo za shodno da posebnom pažnjom osmotrimo jedan segment izložbe koji po svojoj bizarnosti i efektima nema presedana u domaćoj likovnoj umetnosti, odnosno u okvirima standardnih likovnih manifestacija kao što je upravo ova izložba. Tim pre što nije u pitanju bilo šta iz sfere likovnoestetičkog promišljanja materije već se radi o podacima koji pripadaju rutinskom tekstu svakog pratećeg kataloga. Zapravo, o podacima koji telegrafski lapidarno upoznaju publiku o osnovnim odrednicama lika i dela autora čija dela nam se pružaju na uvid.

SUDBINSKI VELEOBRTI

Za razliku od podataka ostale dvojice autora, u slučaju Mine Minića podaci u triptih-katalogu sadrže biografske sekvence koje po bizarnosti, sudbinskim veleobrtima i sociopsihološkim poentama kao da ne pripadaju uobičajenom curriculum vitae savremenog čoveka već morbidnim sekvencama Danteovog rukopisa. Citiramo: "O Mini Miniću – Srpskom Crnogorcu. Rođen 1930 godine u selu Rgaje, opština Prokuplje, Srbija (0706930710318). Otac ga nije priznao za sina nakon sudske presude i dao mu ime Mina, kao što mu se zvao otac i pradeda. Nakon krštenja majka je ugušila Minu Minića, pa zatim naglas plakala i komšinici Stajki rekla da joj je umro Mina. Stajka je uzela mrtvog Minu i ustanovila smrt, okupala ga i nakon malo vremena Mina Minić je oživeo. Zatim je Stajka postala Minina pomajka i gajila je Minu uz njenog sina, Mininog vršnjaka sve do smrti Mininog oca 1931. godine. Radi očevo nasledstvo Minu je preuzela majka i dobila nasledstvo za sebe i Minu. Minino nasledstvo u novcu su uložili u Nišku banku ali nemačka okupacija 1941. god. je Minin novac odnela za Nemačku. Pošto nije bilo novca, Mina je postao seoski čobanin za koze. Spavao je u štali sa govedima, a nikad nije bio bolestan. Sve do 1946. god. kada ga je preuzeo Dom siročadi i ustupio šegrtskom domu za grad Prokuplje.

Graditelj Novog Beograda i Autoputa, rezervni oficir, modelar stolar zemunskog "Ikarbusa" i metalomodelar autobusa. Oženio se i ima četvoro dece. Od radnika je postao likovni umetnik i dobio nagradu za zidnu sliku Saveznog izvršnog veća. Postao je redovni član ULUS-a. "Iz ove košmarne biografije, sa zapletom dostojnim Eshilovih i Sofokleovih tragedija, psiholozi bi ispleli solidnu analizu jedne sudbine koja, iako na granici fantastike, može da zadesi bilo koje ljudsko biće. Sa sve šekspirovskim konotacijama na temu naizmeničnih triumfa zla nad dobrim i obratno!

SUSPENZIJA LIKOVNIH MERILA

Za redovnu publiku likovnih manifestacija, kao i za nas kritičare (pomalo zasićene "pronicijivim" *ex cathedra* dociranjem na sve teme sveta!) suočenje sa ovom jetkom, iskrenom ispovešću autora uzrokuje šok koji nam parališe normalne reflekse i stoga našu kritičku aparaturu iskopčava iz standardnog likovnoumetničkog promišljanja. Drugim rečima, dramaturški teško pojmljiva, bizarnog starozavetnog scenarija... životna storija Mine Minića suspenduje rutinsko analitičko-sintetičko razmatranje izložbenih eksponata. U tom smislu, logična preporuka organizatorima

izložbi i autoru jeste da pokuša da biografski prikaz svog "lika i dela" ne formuliše na način kako je to ovde učinio. Jer, umesto da konsumente približi privlačnom kompleksu svoje kreativnosti, Minić ih uvlači u lavirinte psihogenog kompleksa, odnosno trajnog sindroma "čudesno preživelog" ili "mrtvaca na odsustvu" - kako bi se izrazio Erih Marija Remark Ako jedno ljudsko biće ceo svoj život provodi posmatrajući ga kao hir Proviđenja... ako sopstveni Ego, Alter Ego i Super Ego oblači u sumorne kostime krojene po meri neke hipotetične fantomske spodobе ("duha koji hodi"...), tada ga večito pritiska fleš-bek košmarnih epizoda rođenja, ranog detinjstva i očajničke borbe za mesto pod suncem. U slučaju da taj život (podaren milošću Apsoluta) posle svih apokaliptičnih obrta i iskušenja ipak uplovi u mirnu luku, poput galije ciklonom iskidanih jedara, okreću se nove stranice čovečjeg životopisa. Na Minićevu sreću, njegova galija je davno uplovila u mirnu luku. Stoga, iskidana jedra koja još lepršaju sa napuklih jarbola valja konačno zameniti jedrima veselijih boja.

NEPORECIVI TALENT AUTODIDAKTA

Drugi aspekt svoje demonstrativno intonirane biografske storije jeste upućivanje publike i kritičara na okolnost da je autor autodidakt koji je postao raritetni fenomen u sferi likovne umetnosti. Reč je o retko zabeleženom primeru koji upotpunjuje galeriju iskonski talentovanih stvaralaca koji daleko nadvisuju pretpostavke porekla, socijalne kategorije, stručne osposobljenosti i likovne edukacije na bilo kom nivou. U Minićevom slučaju, prestižna Nagrada nije samo jedan od kurtoaznih činova benevolentnih kolega po kićici već zrači energijom egzistencijalnog sertifikata, u rangu Zlatne Povelje za životno delo. Zapravo zvanična dokaznica o postojanju i učinku Raba Božjeg M.M. i to, dabome, sa sve ličnim brojem 0706930710318... Ako se shvate pobude autora i akceptiraju gornji navodi ostaje nam da mu uputimo izraze razumevanja ali i uveravanja da dostignuti nivo likovnog umeća jeste i ostaje isključiva pretpostavka njegovog mesta u plejadi priznatih grafičara. Rečju, autor bi trebalo da prevaziđe tu upadljivu frustraciju koja mu trasira problematično uverenje da će njegova umetnost biti validnija za onoliko koliko je do konačnih rezultata morao da podnese nesrazmerno više žrtava od ostalih umetnika. Sve po taksativnom spisku one neverovatne ali istinite biografije! I kako posle svega izrečenog prozboriti i o Minićevim grafikama?! Centralno mesto zauzima grafika "Katanac" (29x20 cm) za koju je dobio Nagradu Bijenala grafike 2006. Nekoliko varijanti istog katanca, različito toniranih, kao da nastoje da potvrde jedinstvo odabranog motiva, dinamičnost kompozicije i alterniranje tonova. Većina izuzetno pikturalno razigranih motiva ima kao predložak krčage (kondire, bokale, ćupove) na čijim bokovima autor plete svoju simbolično-apstraktnu arabesku koja svoju globalnu likovnu energiju crpi iz folklorne sfere srpskog tj. balkanskog podneblja. Istim manirom minucioznog strukturno-kolorističkog razigravanja oslikanih površi Minić uobličuje svoj introvertni likovni univerzum.

OMILJENI FLORALNI PRETEKST

Zdravko Velovan (1954) očito pripada likovnim umetnicima koji nisu opterećeni nekim bizarnim traumama. Što ne znači da kao slikar nije postepeno potpao pod uticaj nekog posebnog kreativnog impulsa. Bolje reći, svesno je usvojio jedan prosede koji mu je postao toliko bitan, primaran, da je vremenom zapostavio sve potencijalne stilske alternative. Kada radi u ulju, slike su mu prepune izduženih lelujavih liski koje grade svet zasnovan na mašti koja sui

generis nema granica. Floralna strukturalnost osim bogatstva ubokorenih skupina dopušta i alterniranje kolorističkih skala... toplih, hladnih i pomešanih nijansi tonova. Ovde Velovan težište polaže na eksplicitnost grafičkog medijuma. To podrazumeva jasnu i nedvosmislenu tendenciju da se vizuelni efekti grade na kontrastima tamnog i svetlog tj. crnog i belog.

Autor se, razumljivo, zadržava u svom omiljenom arealu ševarno-žbunastih figura koje prihvataju na sebe sva moguća "literarna" određenja, u zavisnosti od toga u kojoj meri grafička kompozicija (35x50 cm) asociira na neku prepoznatljivu figuru ili (uslovno) utilitarnu strukturu.

Za razliku od blago lelujavih, zmijoliko izduženih listova oslikanih uljem, u ovom ciklusu Velovan se priklanja bodljikavim bokorima drače. Oštroisni bokori i snopovi osnovni su materijal u traganju za likovnim aranžmanima koji baš u takvoj fakturi dobijaju opravdanje za svoje likovno ishodište i, eventualno, tematski inicijum u smislu identifikacije svake kompozicije ponaosob. Dosledno plasirajući likovni i grafički vokabular (odabran "jednom za svagda") autor zakonomerno ostvaruje dvostruki efekt, da ne kažemo – posledice! U jednom smislu, demonstrira postojanost u istraživanju krajnjih granica likovnog i tematskog osmišljavanja usvojenog proseada tj. manira... u drugom smislu, bezrazložno topi sopstveni kreativni potencijal beskrajnim i nikada razložno opravdanim "ukopavanjem u mestu". U sličnim prilikama, kada bilo koja od izloženih slika daje odgovore na sva eventualna pitanja i potpitanja na temu cele postavke istog autora, ovaj potpisnik nikada ne propušta da autorima, po pravilu afirmisanim umetnicima, ne ukaže na neukidivu zakonomernost civilizacije kroz milenijume... da je stagnacija (zastoj napredovanja, razvoja) drugo ime za atrofiju te da fenomenologija evolutivnog procesa ne bi bila validna ako u Univerzumu ne bi sve postojeće bilo u promeni, u otkrivanju, u usvajanju novog!

ROKADA GRAFIČKOG INSTRUMENTARIJUMA

Miroljub Mlađović (1960) je izlagao na preko 200 kolektivnih i 27 samostalnih izložbi. Dibitnik je 16 nacionalnih i internacionalnih nagrada. Profesor čija je specijalnost grafička likovnost. Tako piše u katalogu... a u tom smislu programirana publika jedva čeka da se suoči sa opusom pasioniranog privrženika grafike. One discipline likovne umetnosti koja protagonistima tog primarnog modaliteta (vidi uvodni pasus!) pruža neslućene mogućnosti za izražavanje. Baš u onakvom rasponu pristupa, tema i tehnika radova koje je zatekla na istoj izložbi tj. u kontekstu strukturno-optički potpuno različitih Minićevih i Velovanovih ostvarenja. Serija digital-printova (60x90 cm) kao da je pristigla sa revije umetničkih fotografa! Objektiv autorove kamere dobio je izričiti zadatak da pretražuje, pronade i ovekoveči sekvence specifičnog područja svakodnevnog okruženja. U jednom slučaju to su humke sačinjene od odbačenih dvotočkaša svih vrsta i veličina. Osnovnu optičku impresiju gradi preplet, odnosno haotična interpolacija nebrojenih točkova koji svojim kružnicama dominiraju nad derutnim ramovima, viljuškama, gvernalama, pedalama, blatobranima silesije odbačenih bicikla... Ovakav primer savremene sakupljačke "umetnosti" znane kao Object trouve ili Ready made, kao što se jasno vidi, istovremeno je u stanju da efikasno razvali tradicionalne međe između ustaljenih grafičkih disciplina likovne i primenjene umetnosti. Poznato je od pamtiveka da je Inventivnim umetnicima "i komarac muzika" što Umetnosti obezbeđuje

trajanje, odnosno preživljavanje u posebno kritičnim periodima represije ili recesije svake vrste.

Sagledavši vizuelno-grafičku asocijativnost (bolje reći - srodnost) provokativno multipliciranih kružnica točkova na deponiji... Mlađović u magnovenju shvata da ceo taj prizor nije ništa drugo nego "sa neba pavši" motiv koji nudi originalnu samoniklu likovnu interpretaciju. Prvenstveno grafičku, razumljivo, jer u datom slučaju kolor ne predstavlja bitan sastojak aranžmana. Jer, sve je u kolosalnom spletu figura tipa "olimpijskih krugova" i ostalog krivolinijskog krša.

Treba da naglasimo da u ovom slučaju poenta nije u sociopsihološkoj analizi mentaliteta naših širokih masa kakvu je, recimo, demonstrirao Milan Aleksić na svojim sarkastično-šokantnim fotosima na izložbi "Loše održavanje" (Muzej primenjene umetnosti, 2006.), među kojima su šnjur odneli ad hoc snimci voćnjaka groteskno iskićenog odbačenim plastičnim kesama. Bez takve ekološke konotacije, Mlađović je jednostavno preveo grafo-piktogramsku kategorijalnost uslikanog prizora u tehnološku sferu digital-printa. To što u ovoj tehnici ostaju i dalje vidne karakteristike fotografskog medijuma predstavlja jasno upozorenje autorima da svaki eksperiment nosi u sebi pro et contra aspekte. Na autorima je da sami procene efekte sopstvenih "izleta u nepoznato", a publika zadržava pravo da izgradi lične stavove prema predstavljenim eksponatima... uostalom, kao što to uvek čini.

STVARNOST GRAĐEVINSKIH "INSTALACIJA"

Tragajući za prirodno impostiranim realitetima jasnog grafo-kreativnog predznaka, Mlađović otkriva nepresušni revir potencijalnih ciljeva svoga objektiva. Gradilišta raznih objekata prepuna su građevinskih materijala i sklopova. Betonsko gvožđe svih profila, u fazi pripreme ili kao aktivna armatura, snopovi šipki i žice... na reljefnom pozađu ili u vidu smišljeneog kontrapunkta unakrsne šrafure. Mogao je autor sve te opipljive konstrukcione elemente i skupine, spontano nabacane jedne preko drugih, da podvrgne standardnom postupku strpljivog crtača koji će to viđeno stanje da "baci na hartiju" sa malo ili više grafičkih intervencija. Da, ali zatečena vizuelna šrafura i spontani kontrasti crnobelih arabeski odagnali su potrebu za takvom vrstom transcendiranja surovog realnog u sofisticirani modalitet tog istog e da bi autor (i publika ako prihvati tu nameru!) imali pravo da tu manuelnu, akademski verifikovanu operaciju proglaše – umetničkim delom! Nagrada na Bijenalu grafike za ovako inovantno (čitaj – nestandardno, neregularno) razvrstavanje likovnih disciplina svedoči o stanju duhova u savremenoj likovnoj produkciji uopšte, u svetu i u nas. To je glavni razlog što očiglednim prizorima "realne apstrakcije" nisu bile potrebne dopunske intervencije iz klasičnih priručnika za akademski edukovane grafičare. Lucidnom autoru preostajalo je da odabere motiv, kadrira kompoziciju i da tu "polusirovinu" što ubedljivije transformiše u digital-print tvorevinu. Ne treba posebno da podvlačimo da je i ova autorova selekcija po filozofiji inicijacije i po odbiru motiva najbliži rođak Ready made kategoriji, odnosno pojmu danas popularne Instalacije. Dakle, dok ovejani "instalateri" osmisle i materijalizuju svoju instalaciju da bi je uslikanu sačuvali za istoriju... ovde je reč o spontano sročnim instalacijama koje autor uslikava isključivo zarad grafičkog ekstrahovanja njenih likovnomorfoloških atributa, odnosno upadljive likovne ekspresije. Sa namerom da takvu digitalnu tvorevinu takođe sačuva za istoriju.